

Kyläkirjaston Kuvalehti

A-sarja.

N:o 6.

Vastaava toimittaja Jaakko Gummerus.

1913.

Jyväskylän seminaari 50-vuotias.

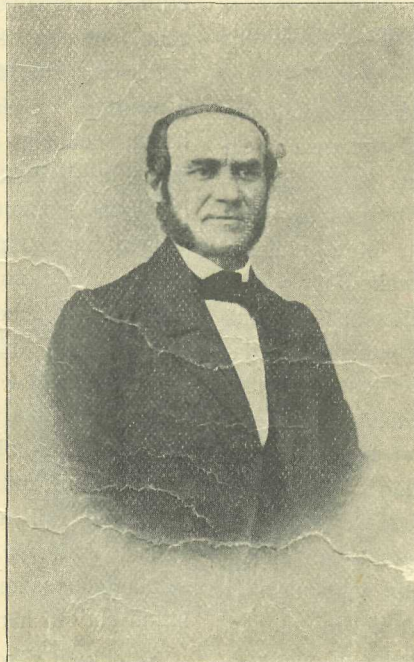
Näinä päivinä on Jyväskylän seminaarilla ollut erityisempi ajankohta. Se on nimittäin päättänyt 50:nneen lukuvuotensa ja sen johdosta viettänyt puolen vuosisadan muistojuhlaa.

Kun on näin pitkä työ sivistyksen palveluksessa suoritettuna, olisi siinä mille oppilaitokselle tahansa aihetta juhlien muistella, mitä tiedon vainiolla on kylvetty ja mitä satoja aikaansaatu. Mutta vielä erityisemmin on Jyväskylän seminaarilla aihetta siihen. Sillä se oli ensimmäinen laatuaan maassamme ja sen perustaminen oli huomattava merkkitapaus Suomen kansan sivistyshistoriassa. Seminaarin alku oli Suomen kansakoulunkin alku ja koko sen suurenmoisen sivistystyön alku, jota puolen vuosisadan aikana on maassamme kansakoululaitoksen avulla toteutettu.

Ajatus yli koko maan ulottuvan kansakoululaitoksen perustamisesta syntyi jo viime vuosisadan edellisellä puoliskolla ja

saavutti yhä enemmän kannatusta, mikäli keski-Europassa ja myöskin lähimmissä naapurimaissa tällainen laitos pantiin kuntoon. Mutta varsinkin tuli tämä asia meillä monipuolisen pohdinnan alaiseksi viime vuosisadan neljänneltä vuosikymmeneltä alkaen. Ajattelevat kansalaiset ymmärsivät, että varsinkin

pienen Suomen kansan oli syytä pyrkiä yleiseen kansansivistykseen, jos mielen sortumatta kestää siinä asemassa, johon kaitseminen oli sen asettanut. Ja olihan muutenkin oikeus ja kohtuus, että kansan syvät rivit pääsisivät tietämättömyyden pimennosta sivistyksen etujen osallisuuteen. Senaikuisissa sanomalehdissä pohdittiin paljon tätä kansakoulukysymystä; maan etevimmät miehet sitä kirjoituksissaan harkitsivat. Ellemme ota lukuun muutamia perin vanhoillisia henkilöitä, joiden mielestä Suomen kansan syvillä riveillä oli koineellisessa lukutaidossaan

Uno Cygnæus 1860-luvun alussa.

ja katekismuksen ulkoluvussa niin paljon sivistystä, kuin kansa heidän mielestään tarvitsi, oltiin valistuneempien kesken yleensä yksimielisiä siitä, että kansan oli jo aika saada enemmän ja parempaa opetusta, kuin mitä se siihen asti kotona ja lastenkouluissa oli saanut, ja että sitä varten oli yleinen kansakoululaitos perustettava. Siitä vaan ei vielä oltu selvillä, millaiseksi tuo kansakoulu oli järjestettävä ja miten se käytännössä oli toteutettava. Se kirkon taholta järjestetty kansanopetus, jota tähän asti oli annettu ja joka tähtäsi etupäässä kansan uskonnollista kasvatusta, sitäkin tosin vajanaisella tavalla, oli monen mielestä edelleenkin oleva tulevan kansakoulun päätehtävänä, oli vaan jonkun verran laajennettava sen ohjelmaa, niin että opetettaisiin myöskin kirjoitusta, laskentaa y. m., ja oli joka pitäjään saatava ainakin yksi seisova koulu. Opettajain valmistamista varten oli perustettava kuhunkin hiippakuntaan seminaari, jossa olisi kaksivuotinen oppikurssi. Tällä kannalla olivat muun muassa maan tuomiokapitulit, kun ne v. 1856 hallituksen käskystä laativat ehdotuksia tulevaa kansakoululaitosta varten.

Tunnettua on, kuinka näiden suunnitelmien sijalle tuli pastori Uno Cygnaeuksen suunnitelma. Hän oli pappina ja koulunjohtajana Pietarissa toimiessaan tutustunut niihin kasvatusopillisiin periaatteisiin, joiden mukaan Saksassa ja Sveitsissä oli kansakouluja perustettu. Näissä maissa oli niiden päämääränä antaa kaikille kansalaisille tarpeellinen pohjasivistys, yleinen kansalaissivistys. Ja tätä sivistystä tarittaessa oli meneteltävä niin, että nuorison hengenlahjat tulisivat herätetyiksi ja kehitetyiksi sekä myöskin heidän ruumiillisesta kasvatuksestaan voimistelun ja terveysohjeiden avulla huoli pidetyksi. Opetusta oli annettava niin helppotajuisesti, niin johtamalla ja kehittämällä, että lapset aina täysin ymmärtäisivät opetettavat asiat ja helposti pystyisivät ne omistamaan. Kaikkalainen koneellinen

ja tajuton ulkoluku oli poistettava; oli opetettava vaan sellaista, minkä tajuamiseen lapsilla oli edellytyksiä.

Tällaisille periaatteille, jotka olivat jalon sveitsiläisen kasvatustieteen Johan Heinrich Pestalozzin viime vuosisadan alussa esittämiä, tahtoi Uno Cygnaeus Suomenkin uuden kansakoulun perustettavaksi. Opintomatalla, jonka hän valtion kustannuksella v. 1858—59 teki Ruotsiin, Tanskaan, Saksaan ja Sveitsiin, hän yhä enemmän vakaantui varsinkin sveitsiläisen seminaari- ja kansakoulujärjestelmän tarkoituksenmukaisuudesta. Matkalta palattuaan sai hän toimekseen suunnitella yksityiskohdalliset ehdotukset seminaarin ja kansakoulujen järjestämisestä kotimaassa. Näissä ehdotuksissa Cygnaeus nyt seikkaperäisesti antoi tilaa pestalozzilaisille periaatteilleen. Pari omaa ehdotusta hän niihin liitti. Hänessä oli nimittäin vähitellen vakaantunut se mielipide, että kansakoulun oli opetusohjelmaansa otettava kasvatusopillisesti järjestetty käytännöllinen työ, se kun hänen mielestään vaikuttaisi erittäin terveellisesti ja kasvattavasti nousevaan polveen, kehittäen siinä työhalua, työtaitoa ja yritteliäisyyttä, joita ominaisuuksia kansamme erityisemmin kaipasi. Täten tuli hänen seminaari- ja kansakoulusuunnitelmaansa myöskin käsityöt, puutarhanhoito, maanviljely ynnä moniaita muita käytännöllisiä toimia. Toinen huomattava omintakeinen lisäys johtui Cygnaeuksen suuresta ja lämpimästä harrastuksesta lastenhoidon parantamiseksi kansan keskuudessa. Hän ajatteli, että seminaari ja kansakoulu voisivat tässä kipeässä asiassa paljon vaikuttaa, jos tietopuolinen ja käytännöllinen lastenhoito niissä tulisi opetusaineeksi. Tästä johtui, että Cygnaeuksen seminaarisuunnitelmaan tuli naisosastolle n. s. lastenseimi ja lastentarha ja että terveysopin opetus siinä sai tärkeän aseman. Myöskin tyttökansakouluihin ehdotti hän lastenseimiä perustettavaksi.

Sittenkuin Cygnaeuksen suunnitelmat olivat v. 1861-62 o'leet perinpohjaisen pohdinnan alai-

sina eräessä komiteassa, joka vartavasten oli asetettu niiden tarkastamista varten ja joka niihin ehdotti joukon muutoksia, moniaita hyvin perusteltujakin, valmisti senaatti näin kertyneestä aineistosta nykyisen kansakoulu-asetuksen, joka julkaistiin 11 p. toukok. 1866 ja jossa monet niistäkin Cygnaeuksen ehdotuksista, joita komitea oli vastustanut, oli huomioon otettu.

Sillä välin, 14 p. elokuuta 1863, avattiin Jyväskylässä Suomen ensimmäinen seminaari, väliaikaisena siksi, kunnes kansakouluasetus ennätti valmistua. Cygnaeus, joka edellisellä vuonna oli nimitetty kansakoulujen ylitarkastajaksi, toimi tämän seminaarin ensimmäisenä virkaatekevänä johtajana. Hänelle oli nyt auennut tilaisuus toteuttaa rakkain toivomuksensa. Tuosta seminaarista hän riippui hänen suunnittelemansa kansakoulunkin alku ja menestys. Väsymättömänä hän nyt järjesti laitoksen kuntoon ja johti sen toimintaa oikealle uralle. Hänen alkuunpanemansa työ- ja toimintatavat ovatkin siinä pääasiassa periytyneet näihin aikoihin asti. Hänen toimestaan oli

Jyväskylän seminaarin ensimmäiset opettajat.

Rancken. Länkelä. Wallin. Bonsdorff. Canth.
Hagfors. Järvinen. Göös.

O. Wallin historian ja kasvatustieteen, J. Länkelä suomenkielen, K. G. Göös terveysopin ja voimistelun ja tohtori E. A. Hagfors musiikin opettajana sekä neidet Fanny John

(sittemmin rouva Göös) naisosaston ensimmäisenä johtajattarena, Edla Soldan, Charlotta Lydecken, Kristina Åberg ja Kristina Nappa opettajattarina. Matematiikan opettajana toimi ensimmäisen lukuvuoden aikana maisteri K. H. Kahelin, joka oli myös ollut ulkomailla opinnoimassa; kun hän seuraavan lukuvuoden alussa siirtyi Jyväskylän lyseoon, tuli hänen sijalleen maisteri, sittemmin tohtori E. J. W. Bonsdorff, hankin ulkomailla opiskelleena. Luonnontieteiden opettajaksi tuli

Jyväskylän sem:n ens. opettajattaret.

Lydecken. John. Forsberg. Nappa.
Soldan. Åberg.

laitokselle myös valmistettu pätevä opettajisto siten, että vuosina 1861—63 oli moniaita mies- ja naisopettajia, joita pidettiin soveliaina tulevan seminaarin opettajiksi, lähetetty Saksaan ja Sveitsiin tutustumaan näiden maiden seminaareihin ja kansakouluihin. Tällaisen esivalmistuksen saaneina astuivat seminaaria avattaissa sen palvelukseen maisterit N. Järvinen uskonnon,

Jyväskylän miesseminaarin huoneusto
(nyk. tyttökoulu).

maisteri *J. F. Canth*, joka sitä varten v. 1863—64 matkusteli ulkomailla. Piirustuksen ja käsitöiden opettajana toimi mekaanikko *E. G. Rancken*. Kun hän syksyllä v. 1866 kuoli, tuli hänen jälkeensä näiden aineiden opettajaksi *J. R. Hårdh*, joka oli opiskellut Hannoverin ja Zürichin polyteknillisissä opistoissa.

Aluksi sijoitettiin seminaari huoneisiin, jotka Jyväskylän kaupunki oli sitoutunut sille kahdeksi vuodeksi ilman korvausta antamaan. Senjälkeen vuokrasi valtio sekä kaupungilta että yksityisiltä riittävän määrän huoneustoja. Niinpä olivat esim. ne talot, joihin nykyään kuuromykkäinkoulu ja tyttökoulu ovat sijoitettuina, sekä kaupungin vanha raatihuonetalo, muita mainitsematta, seminaarin hallussa. Huoneita tarvittiinkin paljon, sillä seminaari oli laaja laitos. Siinä oli oikeastaan kaksi seminaaria yhdistettyinä, toinen mies-

Jyväskylän naisseminaarin ensimmäiset huoneet.

toinen naisopettajain valmistamista varten; kumpaisessakin tuli olemaan nelivuotinen oppikurssi, siis neljä luokkaa; kumpaisellakin oli oma asumalaitoksensa täysihoitoineen 45 sisäoppilasta varten ja omat malli- eli harjoituskoulunsa sekä naisosastolla vielä lastentarha ja -seimi. Johtajalla, johtajattarella ja muutamilla opettajattarilla tuli myös olla valtion puolesta asunnot oppilaitoksen lähimmässä yhteydessä.

Kaikin puolin hyvillä enteillä aloitti tämä ensimmäinen seminaari toimintansa. Sitä suunnitelmaa vastaan, minkä Cygnaeus oli sille laatinut, oli monella taholla, myöskin yllämainitussa tarkastuskomiteassa tuotu julki moniaita epäilyjä. Niin esim. oli epäilty mies- ja naisosaston yhdistämisen soveliaisuutta, asumalaitoksen tarkoituksenmukaisuutta, lastentarhaa, seimilaitosta y. m. Uno Cygnaeuksen valppaalla johdolla laitos kuitenkin suoritui kaikista todellisista ja kuvitelluista vai-

V. 1863 tulleita oppilaita.

Vas:lta oikealle:
Hilma Lindström, H. Pfaler, Josefina Östdahl,
Eva Perdén, Maria Sparvin?

keuksistaan. Sitä läm-
mintä harrastusta Suomen
kansanvalistustyöhön, jo-
ka elähytti Cygnaeusta
itseä, osasi hän lietsoa
seminaarin nuorisoonkin.
Vakavana ja huolehtivana
liikkui ja puuhasi hän
alati laitoksessaan. Op-
pilaita kohteli hän isäl-
lisellä rakkaudella ja huo-
lenpidolla. Heidän kehi-
tyksekseen pani hän per-
heensä keskuudessa toi-
meen sivistäviä iltamia.
Kodin leimaa tahtoi hän
saada laitokseen luoduksi.
Rakkaassa ja unohtumat-
tomassa muistossa ovat-
kin nämä seminaarin
alkuajat ja Cygnaeuksen
persoona säilyneet sil-
loisissa oppilaissa. Lai-

V. 1863 tulleita oppilaita.

Vas:lta oikealle:

Ingeborg Molander, Hanna Pfaler, Liisa Vä-
nänen, Sefa Stockus, Anna Tommila, Blonda
Björnholm, Minna Jonsson?

toksen muutkin opettajat
olivat tehtäviinsä innostu-
neita, isänmaallisen hen-
gen elähyttämiä miehiä
ja naisia, jotka pääasiois-
sa uskollisesti toteuttivat
Cygnaeuksen periaatteita,
vaikka joissakin erityis-
kohdissa joskus saattoi-
vat olla eri mieltä hänen
kanssaan. Jo ensimmäinen
vuositutkinto keväällä
1864 oli omiansa ylei-
söllekin osoittamaan, että
seminaarissa todella oli
saatu oppilaitos, joka lu-
pasi paljon uutta ja hy-
vää. Senaatin silloinen
kirkollispäällikkö senaat-
tori H. V. W. Furuhjelm,
joka yhdessä kirkollis-
toimituskunnan silloisen
esittelijäsihteerin tohtori

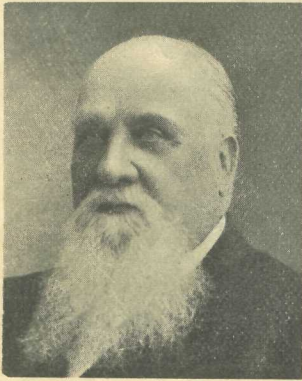
V. 1863 tulleita oppilaita.

Vas:lta oikealle:

Antti Vartiainen, Antti Tervo, Robert Lundgren,
Sigfrid August Keinänen, Erik Silén, Lindgren,
Antti Tarkkanen, Matti Kahelin, Olavi Kempas,
Alm, David Lehtonen.

Emil Renfors, Kalle Talvinen, Vilhelm Kukkonen,
Fredrik Auvinen, Karl Hyvönen, Johan Silvonon,
Anders Gustaf Hovilainen, Albert Mäkeläinen,
Petter Sandqvist, Joh. Erland Stenberg, Petter
Jurva, Herman Kyröläinen.

Jyväskylän seminaarin entisiä oppilaita.

Tarkastaja A. G. Hovilainen.

Taiteilija S. A. Keinänen.

Runoilija Olli Vuorinen (Berg).

G. M. Waenerbergin kanssa oli erityisemmin Cygnaeuksen aatteita ja suunnitelmia kannattanut, oli tässä vuositutkinnoissa läsnä ja antoi hallitukselle hyvin ylis-televän kertomuksen havainnoistaan. Samanlaatuisia olivat hänen havain-

Tarkastaja K. Kunelius.

tonsensa seuraavissakin vuositutkinnoissa. Ke-väällä 1867 pidetty vuositutkinto oli tavallista juhlallisempi, kun laitoksesta silloin annettiin ensimmäiset päästötodistukset. Sekä virallisilla tahoilla että sanomalehdistössä ja yleisön keskuudessa oltiin hyvin tyytyväisiä kaikkiin niihin tuloksiin, mitä seminaari nyt täydelliseksi muodostuneena tarjosi kuul-tavaksi ja nähtäväksi. Luottamus uutta kansakoululaitosta kohtaan alkoi tästä läh-tien yhä enemmän kasvaa kansankin kes-kuudessa, osoittautuen muun muassa siten, että kansakouluja alettiin yhä enemmän pe-rustaa ja että kaikki Jyväskylän seminaarista päästetyt opettajat ja opettajattaret saivat itsel-

Tarkastaja J. Reini.

leen opettajapaikat. Seuraavan vuosikymmenen loppupuolella, opettajatarpeen yhä lisääntyessä, täytyi jo ryhtyä hankkeisiin toisen samanlaisen seminaarin perustamiseksi. Kansakoulujen lisääntyessä kasvoivat Cygnaeuksen ylitarkastaja-tehtävät. Senvuoksi hän v. 1869, lähes 6 vuotta seminaarin johtajana oltuaan, erosi tästä hänelle rakkaaksi käyneestä laitoksesta ja siirtyi kouluylivaltuutukseen kansakouluasiain valvojaksi ja johtajaksi siellä. Hänen sijalleen tuli seminaarin johtajaksi teologian kandidaatti, sittemmin professori *Karl Gabriel Leinberg*. Hän hoiti tätä huolekasta ja työrikasta virkaa lähes 26 vuotta, eroten vasta v:n 1894 lopussa. Hänen aikanaan rakennettiin seminaarille sen kauan kaipaamat omat huoneustot. Naisosaston rakennukset valmistuivat keväksi 1881 ja miesosaston kaksi vuotta myöhemmin. Ne ovat Jyväskylän kaupungin eteläpuolella, erityisenä kau-

leen opettajapaikat. Seuraavan vuosikymmenen loppupuolella, opettajatarpeen yhä lisääntyessä, täytyi jo ryhtyä hankkeisiin toisen samanlaisen seminaarin perustamiseksi.

Kansakoulujen lisääntyessä kasvoivat Cygnaeuksen

Jyväskylän seminaarin johtajat.

Professori K. G. Leinberg.

Tohtori Y. K. Yrjö-Koskinen.

Johtaja K. Raitio.

punginosana, vähitellen ihanaksi puistoksi muodostuneessa ympäristössä. — Professori Leinbergin jälkeen oli seminaarin johtajana tohtori vapaa-herra *Y. K. Yrjö-Koskinen* kevätlukukauden loppuun 1899. Seuraavan vuoden helmikuussa siirtyi sen johtajaksi Raahen seminaarin johtaja *K. Raitio*, joka oli tässä toimessa kevätlukukauden loppuun 1912. Viime maaliskuun alussa astui siihen johtaja *N. Ojala*.

Voipi sanoa, että Jyväskylän seminaari on pitkin matkaa toiminnassaan kehittynyt ja varmistunut. Alkuaikoina tuotti paljon hankaluutta oppikirjain puute — oppilaiden täytyi tehdä aikaa ja vaivaa kysyviä kirjallisia muistiinpanoja. Oli myös se työmäärä, minkä Cygnaeus oli oppilaiden suoritettavaksi suunnitellut, muutenkin liian suuri ja raskas, joten alkuaikoina oli paljon taisteltava liikarazitusta vastaan, varsinkin naisoppilaiden keskuudessa. Sittemmin on saatu riittävästi oppikirjoja — sellaisia toimittivat useat seminaarin opettajista, kuten Länkelä, Wallin, Bonsdorff, Göös, Högman, Kiljander y. m.; ja liikarazituksen välttämiseksi on kokemuksen johdolla vähitel-

Johtaja N. Ojala.

len opetusohjelmaa muodosteltu ja työmääriä tasoiteltu.

Aivan täydellisesti ei Jyväskylän seminaari ole päässyt vastaamaan sitä suunnitelmaa, joka Cygnaeuksella oli ja joka kansakouluasetuksessa on sille määrätty. Sen johdosta, että seminaari sijoitettiin kaupunkiin, jäivät maanviljelystyöt pois; samoin kotieläinten hoito. Käytännöllistä puolta ovat seminaarin opetuksessa siis jääneet edustamaan etupäässä mies-

ten ja naisten käsityöt sekä puutarhanhoito, jolle varsinkin viime aikoina on ruvettu enemmän tilaa ja merkitystä antamaan. Aivan viime vuosina on myös kysymys kotitalousopetuksen järjestämisestä naisoppilaille ollut kysymyksenalaisena. — V. 1889 lakkautettiin lastenseimi, josta Cygnaeus oli paljon hyvää odottanut lastenhoidon parantamiseksi kansan keskuudessa — käytännölliset vaikeudet sen hoidossa olivat siksi suuret, että hallitus katsoi parhaaksi sen ainakin toistaiseksi lakkauttaa. Kymmenkunta vuotta myöhemmin poistettiin myös lastentarha, jota pidettiin tarpeettomana, kun katsottiin harjoituskoulun alimpien luokkien sitäkin vastaavan. Näiden pois-

Jyväskylän seminaarin johtajattaret.

Johtajatar Fanny Göös (John).

Johtajatar Ch. M. Lydecken.

Johtajatar Anna A. Lilius.

tettujen sijaan on kumpai-
seenkin harjoituskouluun pe-
rustettu n. s. neliosastoinen
harjoituskoulu, jotta opettaja-
kokelaat niissä saivat pereh-
tyä siihen koulumuotoon, joka
maaseuduilla on yleisin.

Laitoksen ensimmäisistä opet-
tajista ei luonnollisesti enää ole
ketään sen palveluksessa. Jot-
kut heistä (lehtorit Järvinen,
Wallin, Bonsdorff, Göös, rouva
Fanny Göös) siirtyivät mikä
varemmin mikä myöhemmin toisille toimi-
aloille, lehtori Canth kuoli, toiset taas vähi-

Johtajatar Hilda K. Söderström.

tellen siirtyivät täysinpalvel-
leina vanhuuden lepoa nautti-
maan. Elossa näistä kunnioi-
tetuista vanhuksista ovat vielä
lehtorit Länkelä ja Göös, pro-
fessori Bonsdorff, rouva Göös,
johtajatar Lydecken ja opetta-
jatar Åberg.

Kun Jyväskylän seminaari
perustettiin, toivottiin siitä pal-
jon kaikilla niillä tahoilla, joilla
kansansivistyksen suuri kansal-
linen ja yhteiskunnallinen mer-
kitys tajuttiin. Olipa kansan omissa riveis-
säkin paljon niitä, jotka riemulla tervehtivät

Jyväskylän seminaarin entisiä lehtoreita.

Nestor Järvinen.

Juuso Hedberg.

Vilhelm Vegelius.

Jyväskylän seminaarin entisiä lehtoreita.

Jaakko Länkelä.

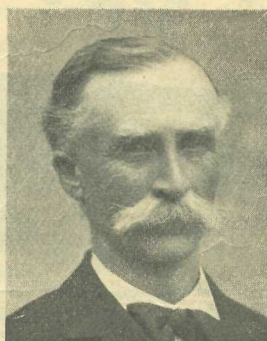
Olai Vallin.

Karl Gustav Göös.

Johan Rafael Hårdh.

E. J. V. Bonsdorff.

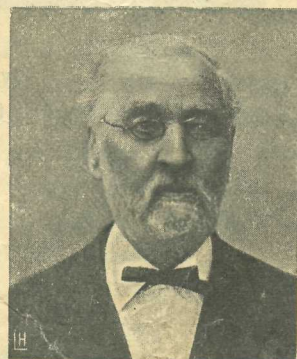
Karl Johan Högman.

Oskar Ferdinand Alm.

L. Kesäniemi.

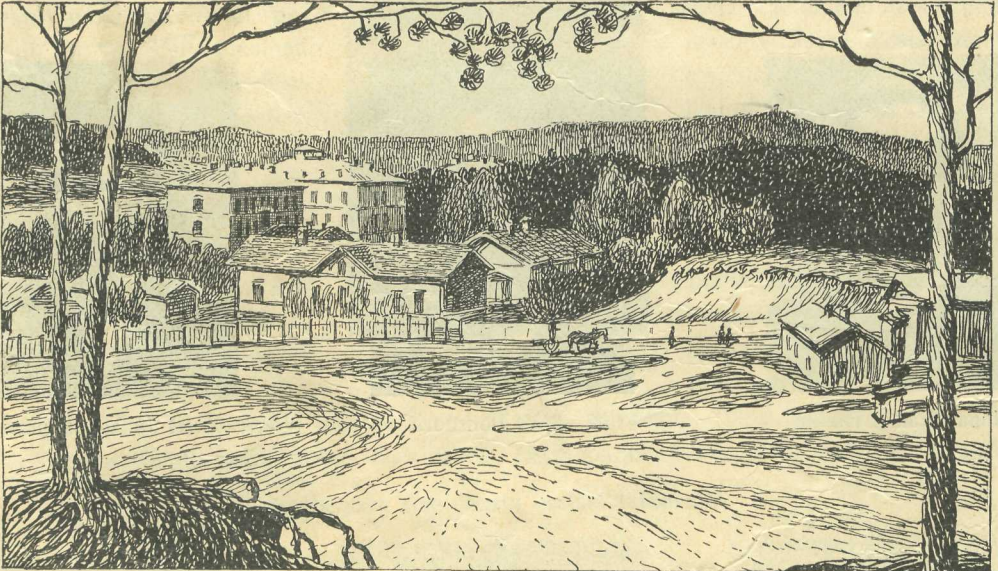

Erik August Hagfors.

tätä kansan „yliopiston“ avaamista, ymmärtäen, että kauan kaivattu opin ja sivistyksen virta sieltä käsin vähitellen oli valuva Suomen salojen ja korprien helmaan. Kun tämä seminaari nyt muistelee 50-vuotista toimintaansa, on se todella oikeutettu saamaan hyvän tunnustuksen Suomen kansalta. Se on toiminta-aikanaan valmistanut 2272 kansakoulunopettajaa, miesopettajia 1042 ja naisopettajia 1230. Ja jos näihin vielä lisätään kaikki ne, jotka n. s. hospitantteina siinä ovat täydentäneet opintonsa ja saavuttaneet opettajakelpoisuuden, nousee Jyväskylän seminaarin valmistamien opettajain lukumäärä ainakin kahteen ja puoleen tuhanteen. Kun ajatte-

lemme, mitä jälkeä tämä opettajalauma on kansamme keskuuteen jättänyt, ymmärrämme osapuille Jyväskylän seminaarin merkityksen. Tunnustetaan yleensä, että nuo opettajat ovat tehneet hyvää ja kunnollista työtä, että he ovat olleet ahkeraa, vakavaa ja toimeensa pystyvää väkeä ja että he ovat voimakkaasti vaikuttaneet Suomen kansan henkiseen ja taloudelliseenkin edistymiseen.

Jos Jyväskylän seminaari on nämä opettajat varustanut ja liikkeelle lähettänyt, ei se sen parempaa kiitosta kaipaakaan. Kun se nyt lähtee toimintaansa edelleen jatkamaan, seuraa sitä matkalle Suomen parhaiden kansalaisten myötätunto ja kiitollisuus.

Jyväskylän seminaari pohjoispuolelta katsottuna.

Etualalla naisosaston talous-, sisäopisto- ja luokkahuoneet. Taampana, puiston takaa, näkyy miesosaston rakennusten kattoja.